

Trifurcula cryptella

Alvardvärgmal

Fjärilar, Malar m.fl.

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B1ab(iii)c(iv)+2ab(iii)c(iv)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Nepticulidae (dvärgmalar), **Släkte:** *Trifurcula*, **Art:** *Trifurcula cryptella* - alvardvärgmal (Stainton, 1856) **Synonymer:** *Nepticula cryptella* Stainton, 1856, *enkel käringtanddvärgmal*, *käringtandsdvärgmal*

Kännetecken

En gråbrun dvärgmal, vanligen med en ljus bakhörnsfläck. Sällsynt art på torr ängsmark där larven lever på käringtand.

Vingspann 4,5–6 mm, honan något mindre än hanen. Huvudet är ljust orange till rostbrunt, kragen något ljusare. Ögonlocken är gulvita med några inblandade bruna, fjäll. Antennen är tydligt längre än halva framvingen och har hos hanen 33–37 segment, hos honan 28–33. Framvingen är gråbrun med övervägande mörkspetsade fjäll och varierande antal helvita fjäll, vid bakhörnet finns oftast en vitaktig fläck, som ibland kan vara liten och otydlig. Delningslinjen i framvingens fransar är distinkt och utanför den är fransarna gulvita. Bakvingen är grå. På bakvingens undersida, nära frenulumborsten, har hanen en lång, vit hårpensel och en sammetsliknande fläck med doftfjäll på den yttre delen av bakvingen.

Larven är ljusgul men ser grönaktig ut när den ligger i minan. Kokongen är ockragul.

Genitalier: Genitalierna hos båda könen är svåra att skilja från stranddvärgmal *Trifurcula eurema*. Hos hanen är uncus vasst tillspetsad och fint kluven i mitten. Vinculum är svagt, men tydligt, inbuktat. Genitalklaffen har en skarp spets och långa utskott på transtill. Aedeagus har två mycket kraftiga, olikstora cornuti (den längsta är ungefär en tredjedel av aedeagus längd), samt ytterligare en grupp med 3–5 mindre och smalare cornuti, förutom ytterligare grupper med små cornuti. Hos honan är corpus bursae lång och smal med två nätformiga, oregelbundna signa med otydliga kanter. Ductus spermathecae har 9 vindlingar.

Utbredning och status

Alvardvärgmal är sällsynt och mycket lokal i Sverige och har hittats på Öland samt i Halland, Bohuslän, Dalsland, Västergötland och Närke. Från Danmark är arten känd från Jylland. I Norge har den rapporterats från sydöstra kusten – från Osloområdet till strax söder om Stavanger – samt i Möre och Romsdal. I Finland är den hittills okänd. Arten är spridd, och lokalt förekommande i ett dussintal länder, i centrala och södra Europa.

Ekologi

Alvardvärgmal förekommer på torra, öppna marker, t.ex. extensivt brukade marker, ruderatmarker eller vägkanter. Fjärilen har troligen en generation per år och flyger från slutet av maj till början av juli. Ägget placeras på undersidan av blad av käringtand *Lotus corniculatus* eller stor käringtand *L. pedunculatus* (utanför Norden även på andra närstående ärtväxter t.ex. rosenkronill *Securigera varia*). Larven minerar i bladen under juli–september. Det är vanligen de största bladen på värdväxten som blir minerade. Minan är i början mycket smal och helt fylld med ekskrementer, därefter vidgar den sig plötsligt till en fläck som upptar nästan hela bladet. Larven lämnar minan från undersidan och strax därefter faller bladet till marken. Förpuppningen sker i förnan på marken. Minan liknar den som stranddvärgmalen *T. eurema* gör.

Hot

Spontan igenväxning av extensivt brukade naturbetesmarker. Dessutom är vägkanter och ruderatmarker med förekomster av arten också hotade av igenväxning. Plantering av skog och exploatering av torrmarker som åskullar och sandmarker för bebyggelse och dylikt.

Åtgärder

Habitat där arten förekommer bör ingå i en naturvårdsplan med måttligt bete av nötboskap och röjning av uppväxande sly.

Övrigt

Namngivning: *Trifurcula cryptella* (Stainton, 1856). Originalbeskrivning: *Nepticula cryptella* Entomologist's Annu. 1856: 41. Svensk synonym: enkel käringtanddvärgmal, käringtandsdvärgmal.

Etymologi: cryptella = ung. den lilla dolda; kryptos (gr.) = dold, syftar troligen på att fjärilen är liten och svårfunnen; diminutivsuffixet -ellus (lat.).

Uttal: [Trifúrkula kryptélla]

Litteratur

Bengtsson, B.Å., Johansson, R. & Palmqvist, G. 2008. *Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Käkmalar-säckspinnare. Lepidoptera: Micropterigidae-Psychidae*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Johansson, R., Nielsen, E.S., van Nieuwerkerken, E.J. & Gustafsson, B. 1990. *The Nepticulidae and Opostegidae (Lepidoptera) of North West Europe*. – Fauna Entomologica Scandinavica. Volume 23.

Författare

Bengt Å. Bengtsson & Göran Palmqvist 2008.